

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2-50 „
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Iz Zveze slov. učiteljstva v Avstriji.

Četrti občni zbor Zveze slovanskega učiteljstva v Avstriji se vrši dne 24. julija 1914 v Levovu ob priliki shoda vseukrajinskega učiteljstva.

Odborova seja se vrši dne 23. julija v Levovu v prostorih društva »Vzajemna Pomoč Učiteljska, ul. Skarbkivska št. 33.

Člani zveznega odbora pridejo v Levov že 22. julija zvečer. Na kolidvoru jih bodo pričakovali člani stanovanskega odseka. V katerih lokalih se bo vršil občni zbor, se naznani posebe.

V soboto, dne 25. julija, ob 9. zjutraj, se vrši prvo zasedanje Vseukrajinske učiteljske zveze, v nedeljo, dne 26. julija, se vrši ob isti uri drugo zasedanje. Program Vseukrajinske učiteljske zveze je sledeči:

»Vzajemna Pomoč Haličinskih i Bukovinskih Učitelj i Učitelok« priredi v sporazumu z reprezentanti narod. učiteljske zveze, v nedeljo, dne 26. julija, se vrši ob isti uri drugo zasedanje. Program Vseukrajinske učiteljske zveze je sledeči:

Prvi vseukrajinski shod narodnega učiteljstva z vseh zemelj ukrajinskih.

Program shoda:

- I. Otvoritev shoda.
- II. Pozdrav zamejnih in tujezemskih gostov.
- III. Volitev predsedništva.
- IV. Referati na teme: Slika ukrajinskega narodnega šolstva 1. v Galiciji, 2. Bukovini, 3. na Ogrskem, 4. zamejne Ukrajine, 5. v Zedinjenih državah severoameriških, 6. v Kanadi, 7. v Braziliji.
- V. Ukrajinski pedagoško - znanstveni in stanovski tisk in literatura.
- VI. Ukrajinsko časopisje in literatura za mladino kot vzgojevalni činitelj vseukrajinskega naroda.
- VII. Mezoterritorialni kolegialni stiki nar. ukrajinj. učiteljskega (Skupni znanstveni kurzi, medsebojni obiski, izleti itd.

Bližje podrobnosti se oznanijo posebe. Za osrednje društvo »V. P. U.«

Ivan Štronsky, ravnatelj. Marijan Jakymovskij, predsednik. Denys Stelmach, tajnik.

V soboto, dne 25. julija, si ogledajo slovanski gostje mesto Levov. Zvečer bo koncert v slavo spomina Ševčenka, po koncertu skupni komers.

V nedeljo, dne 26. julija, popoldne se nadaljuje ogled mesta.

V ponedeljek izlet po železnici do Karpat, do Vorochty - Körömezö; ob povratku postanek v Stanislavovu.

Deželne organizacije, združene v Zvezi slov. učiteljstva v Avstriji, oznanite predsedništvu Zveze kakor hitro mogoče imena ali vsaj število delegatov, ki jih pošljete na občni zbor. Oglasite se pa tudi drugi udeleženci pri predsedništvu, da se preskrbi vsem ob pravem času stanovanje.

M. Hejny, starosta.

Jos. Závada, tajnik.

Vzpored IV. glavni skupščini Zveze slovanskega učiteljstva v Avstriji dne 24. julija 1914:

- I. Otvoritev.
- II. Pozdrav došlih slovanskih gostov.
- III. Poročilo a) predsednika, b) tajnika, c) blagajnika.
- IV. Kako proslavi slovansko učiteljstvo petstoletni spomin smrti mojstra Jana Husa. Poročevalec tovariš Bohdan Skála, tajnik Zemského ústředního spolku jednot učiteljských v kralovství Českém.
- V. Shod slovanskega in evropskega učiteljstva v Pragi l. 1915. Poročevalec Josip Smrtka, starosta Zemského ústředního spolku jednot učiteljských v kralovství Českém.
- VI. Delavni program Zveze slovanskega učiteljstva v Avstriji za prihodnjo poslovno dobo. Poročevalec Peter Skalický, strokovni učitelj z Usti n. Orlici, starosta Zemského

ústředního spolku učitelstva škol meštanských v kral. Českém.

VII. Predlogi. Poročevalec tov. L. Jelenc iz Ljubljane, predsednik Zveze avst. jugoslovanskega učiteljstva.

VIII. Volitve: a) staroste, b) treh namestnikov, tajnika in blagajnika, c) članov odbora in zaupnikov.

IX. Sklep.

V katerem kraju se vrši glavna skupščina, se naznani pozneje po sporazumu s krajevnim odborom.

Opazka: Po členu 8. društvenih pravil ima vsaka Zveza pravico poslati na glavno skupščino 8 delegatov. Manjše število delegatov, priglašeni za vsako Zvezo, ima polno število glasov.

V Jankovicah p. Holešov na Moravi, meseca julija 1914.

M. Hajny, starosta.

Jos. Závada, tajnik.

Okrajna učiteljska konferenca za okraj celjski dne 4. t. m.

Pod vtiskom pretresljive krvave drame serajevske smo se zbrali v preprosti, a letos posebno lično po šolskem slugi okrašenih šolski sobi celjske okoliške šole. Iz srca v srca so segale besede, s katerimi je predsednik, c. kr. šolski nadzornik g. Josip Supanek, otvoril konferenco. Na kabinetno pisarno na Dunaju se je odposlala brzozjavka:

Kabinetna pisarna, Dunaj.

Prešinjeno od najglobokejše žalosti in boli zaradi umora presvetlega prestolonaslednika in presvetle njegove soproge ter skrajno ogorčeno nad nečloveškim činom zaslepljenega morilca, polaga danes o priliki okrajne učiteljske konference zbrano učiteljstvo celjskega okraja pred Vaše Veličanstvo izraz najglobokejšega

sočuvstva, neomajne zvestobe in vdanosti s prošnjo: Vsemogočni daj Vašemu Veličanstvu prenesti tudi ta udarec! Vsemogočni čuvaj in ohrani Vaše Veličanstvo! Odposlala se je tudi nastopna brzozjavka:

Dvorni svetnik Končnik, Gradec.

O priliki okrajne učiteljske konference zbrano učiteljstvo celjskega okraja se usoja Vam povodom 70letnice Vašega rojstva izraziti svoje vdane čestitke ter Vas prosi še nadaljne naklonjenosti.

Za svojega namestnika je predsednik imenoval predsednika okrajnega učiteljskega društva, za zapisničarici sta pa bili izvoljeni najmlajši tovarišici Virantova in Zdoškova iz Ljubecne.

Nadzornikovo poročilo je trajal skoro eno uro. Niso bili to strogi predpisi birokrata, prihajajoči od zgoraj dol, ampak bili so očetovski in tovariški migljaji moza, ki izhaja iz stoletja stare učiteljske rodovine, moza, ki bo letos dopolnil že četrti križ službenih let. Da bi njegovi nauki podžgali pri vseh navzočih plamen ljubezni do poklica, da bi povzdignili medsebojno spoštovanje in pravo tovarištvo, da bi privedli naše delovanje na pota, ki jih prepisuje duh časa, napredek in ljubezen do naroda; da bi poživljala naše delovanje naša osebnost, ker duha učiteljevega ne more nadomestiti najboljša knjiga: to so bile uvodne besede njegovoga govora. Padle so gotovo na rodovita tla.

Deželni konservator dr. Hauser iz Gradca je imel tudi skoro uro trajajoč govor o varstvu zgodovinskih spomenikov. Uvodom se je spominjal protektorja dotičnega društva, prominlega presvetlega prestolonaslednika, potem nas je pa v duhu vodil v svetišča, kamor je ljudstvo od nekdanj polagalo vse pojave svoje fantazije in umetniškega čuvstvanja, v cerkve, vodil nas je na pokopališče ob cerkvi, h kapelicam, na kmetiški dvor, na gradove in razvaline in v idilično vasico. V drastičnih primerih je kazal, kako po barbarsko se uničujejo zgodovinski spomeniki, ki nam bi naj bili sveta dedščina

LISTEK.

V. MAZI:

Ni ga!

Med vsemi svojimi sošolci sem ohranil Štefana Brozga v najhvaležnejšem spominu.

Še danes ga vidim suhljatega fanta s podolgovatim obrazom, zmrščenega in pretkanega, kakor je bil. Bog zna, kod roma, kako se mu godi; nikoli ni bilo po maturi več glasu o njem.

Redki časi so bili, da je prišel v šolo s kako knjigo pod pazduho. Večinoma je nosil s sabo samo debel, ob robež zavihan zvezek, ki mu je bil obnem za shrambo svinčnika in držala. V tem so obstojale vse njegove šolske priprave, vsa štiri leta, kar sem ga poznal. Tudi profesorjem je bilo to znano, in na sleherni konferenci je bil Brozga opominjan zaradi »pomanjkljivosti šolskih potrebščin«. Toda Štefan je ostal konservativec prej ko slej, iz opominov ni bilo drugega sadu, nego da je po vsaki konferenci narisal v svoj razkuzmani zvezek prav nemarno karikaturo razrednika. Pod karikaturo je napisal datum, se prav hudomušno nasmejal — in to je bilo vse njegovo maščevanje.

In vendar ni bil Brozga vkljub »pomanjkljivosti šolskih potrebščin« nikoli slab dijak. Na katedru se je zmerom dobro

odrezal. Skromen kakor je bil, ni nikdar hlepel po odličnih redih. Pa saj je tudi vedel, da bi jih ne dobil, četudi bi jih bil zaslužil, ker so profesorji vedno upoštevali tisto »pomanjkljivost« pri klasifikaciji. Zlasti mu je ni pozabil očitati nikdar profesor Driska, ki pa je imel zato v Brozginem zvezku skoro v vsakem kotu svojo šilasto karikaturo.

Nekoč je karikiral Brozga ves profesorski zbor pri konferenčni mizi. Še slugo je pritaknil tja za ravnateljjev frak. Obrazi so bili izborni pogodeni, vsak jih je moral poznati že izdaleč.

Ne vem več, kaj ga je bilo napotilo k tolikemu maščevanju, samo tega se spominjam, da je iztrgal Brozga to karikaturo iz zvezka in jo postavil ob desetih na ogled v okviru za urnik. Potem je stopil zopet v klop brez besede, samo s tistim običajnim hudomušnim nasmehom v obrazu in očividno je bil zadovoljen, ko je videl, kako so se drenjali potem po katedru sošolci in so še iz drugih letnikov prihajali v celih trumah in so vsi v nepopisnem zadovoljstvu tleskali s dlanimi in klicali imena karikiranih profesorjev. Zlasti Driske se niso mogli nagledati.

Driska pa je imel tisto dopoldne inšpekcijsko na hodniku in neprestani klici njegovega imena so ga privabili, da je stopil v razred. Nihče drug ga ni opazil nego Brozga, ki je brž planil h katedru, razmaknil s čudovito silo navdušeno gručo ter pograbil karikaturo. Zdaj so šele zapa-

zili drugi navzoči original in se brž poizgubili po hodniku. Brozga in Driska pa sta se pogajala za izročitev karikature, toda vsa pogajanja so bila brezuspešna. Niti grožnja, da sicer pride stvar pred konferenco, ni mogla spraviti Brozge do predaje. In res so siromaku napravili zato v semestralnem izpričevalu nezadosten red v vedenju. Brozga pa je karikiral še bolj pridno. Kadar je dobil le v roke košček praznega papirja, gotovo je dobil Driska na njem svoj zasluženi spomenik, ki je romal od klopi do klopi, iz letnika v letnik in rodil cele salve presrčnega smeha. Toda še bolj nego s temi mnogovrstnimi karikaturami, ki so bile res nekaj nedosegljivega, mi je ostal Brozga v nezbrisnem spominu z naslednjo originalno zgodbo:

V četrtem letniku je predaval higijeno mestni zdravnik dr. Koruznik. Prihajal je vsak ponedeljek prvo uro, široko sedel za mizo, odložil ščipalnik in med neprestanim zamahovanjem rok nadaljeval svoje dolgočasno predavanje. Fraze »takorekoč«, »kot taka«, »vobče« in podobna brezpomembna šara je vezala puste otrobe od ure do ure.

Sreča v nesreči je bila, da ni imel ta človek nobenega zaznamka naših imen. Njegovo maniro smo poznali še iz prvega letnika, kjer nas je moril en semester s somatologijo. Ob koncu semestra si je šele spisal naša imena in je potem v dveh urah opravil s klasifikacijo. Umevno je, da

ni zato ves čas nobenega poznal niti po imenu, niti po obrazu. To dejstvo smo v četrtem letniku prav dobro izkoristili. Sedeli smo, kjer se je komu poljubilo, najmanj tretjina razreda pa je bila vsako uro odsotna, seveda izmenoma. Eni so rajši poležali doma, drugi so porabili to uro za izprehod, tisti pa, ki so bili navzoči, so večinoma izdelovali naloge za druge predmete. Trije repetentje v zadnji klopi so bili edini, ki niso nikdar »špricali« te ure, toda porabili so jo za marjašanje. Brozga pa je bil edini, ki ga sploh ves semester ni bilo k predavanju, ampak je porabljal to uro, kakor je večkrat zlovoljen pripovedoval, za »pretepanje« z gospodinjjo. Ni mu namreč pustila, da bi v miru poležal »krokar krokarški«, kakor ga je zmerjala, ampak vselej ga je vlekla za suhe noge izpod odeje, in ker ji stare roke niso dosegle zaželenega uspeha, se je morala zateči naposled h korcu vode in ga obliha med ploho »najžlahtnejših« priimkov iz besednjaka izvestnih študentovskih gospodinj.

»Danes sva imela zopet cirkus,« je pripovedoval, kadar sta se posebej hrabro »duelirala«. Še danes mi je žal, da nisem imel prilike videti ta »cirkus« na lastne oči, moralo je biti res nekaj za bogove.

Semester se je bližal h koncu. Brozga je vendar čutil potrebo, prisostvovati vsaj poslednjim predavanjem dr. Koruznika. Do »dueliranja« z gospodinjjo mu itak ni

naših očetov, spomeniki, ki naj bi oživljali našo ljubezen do domače grude, bogatili našo dušo in zbujali smisel za lepoto. Učitelji, vodi otroke k spomeniku, nazoruj in vcepi mladini spoštovanje do teh zgodovinskih svetinj! Prišel je nemški gospod iz Gradca, da nas je pozival zanimati se za dela Orožnova in Stegenškova. Roko na srce! Koliko šol je član »Zgodovinskega društva v Mariboru«? Naša ni, pa upam, da postane. Pobjoljšajmo se iz ljubezni do naroda!

O temi »Prvi pouk v čitanju: a) po fonetiških načelih, b) po analitično - sintetični metodi« je govoril tov. Levstik. Nekatera poglavja njegovega poetično navdahnjenega govora, kakor o ljubezni do materinega jezika, o ljubezni do nedolžnih prvencev, nagovor na učiteljice, kako naj bi kal materinstva, ki jim v srcu tli, prenašale na šolske otročičke, njegov klic: nazaj k idealom, k šoli, so nas zares očarala. Z velikim zanimanjem smo pa tudi stari in so še z večjim pridom mladi poslušali njegovo na lastno mnogoletno izkušnjo se naslanjajočo vsestransko označbo obeh zgoraj navedenih metod. S kritičnim očesom je premotril tudi naše začetnice zadnjih desetletij, in tako sta prišli pod njegov kritični drobnogled obe najnovejši konkurentki, začetnici »Kruščevka« in »Widrovka«. Nastopil je pravičen sodnik in dal je obe na tehtnico. Potegnili je »Widrovka«. »Kruščevka«, četudi je na prvi pogled s svojimi izposojenimi slikami kaj gosposka in prikupljiva, ni za naše razmere. Smelo trdim, da je ogromna večina izkušnih elementarnih učiteljev tudi tega mnenja. K predmetu se je oglasil tov. Brinar, ki je predlagal: »V slučaju, da bodo druge okrajne učiteljske konference za slovenske šole na Štajerskem glasovale za uvedbo Widrove knjige »Moje prvo berilo«, (o čemer ne dvomim), se vis. c. kr. deželni šolski svet v Gradcu prosi, da dovoli tudi za naš okraj uvedbo te začetnice.« (Lani se je namreč za celjski okraj uvedla Kruščeva začetnica.) Ta predlog, s katerim je soglašal tudi gospod nadzornik, je bil brez ugovora sprejet.

K temi »Razdelitev učne tvarine na podlagi novega učnega načrta« je gospod nadzornik opomnil, da z ozirom na to, da učni načrt za slovenske šole še ni izšel, preloži to temo na prihodnjo konferenco. Podrobna porazdelitev učne tvarine, ki jo je morala vsaka šola izdelati in predložiti, velja samo začasno. Dodatno sta se sprejela nastopna predloga: a) Visoki c. kr. deželni šolski svet v Gradcu se prosi, da blagovoli izdati v najkrajšem času obljubljeni, razmeram slovenskih šol, njih potrebam in koristim odgovarjajoče učne načrte. b) Istotako se vis. c. kr. deželni šolski svet v Gradcu prosi, da blagovoli vplivati, da se bodo učne knjige za slovenske ljudske šole čimprej prikrojile po novih učnih načrtih.

Pregledno in kaj zanimivo, z nekaterimi tehtnimi opombami zabeljeno poročilo o tuokrajnih šolskih vrtilih je podal tov. Černež.

Ko je še tov. Krajnc prečital poročilo o stanju okrajne učiteljske knjižnice, so se vršile volitve. V stalni (obemen knjižnični odbor) so bili zopet izvoljeni tovariši: Čulek, Eksl, Kranjc in Pristovšek, v odbor za šolske vrte pa: Jelovšek, Karničnik, Kvac, Pečar in Sivka.

Konferenca se je, izvzemši poročilo gospoda nadzornika in g. dr. Hauserja,

bilo toliko, da bi ga moral baš pogrešati, zlasti še, ker ga je pričela nadlegovati skrb, da je klasifikacija pred durmi in da je mnogo zamudil.

Trdno prepričan, da tisto uro še ne bo izpraševanja, ampak kvečjemu ponavljanje predelane snovi, se je napotil Brozga z mirno vestjo v šolo. Pred prihodom dr. Koruznika je še narisal prav posebno našemljeno karikaturu Driške in jo poslal »ad cirkulandum«. Smeha ni bilo re konca ne kraja, dokler si nista skočila v lase soseda Štrboncelj in Zaručan, ker si je hotel vsak izmed njihju prilastiti karikaturu. Zaručan je zmagal, Štrboncelj pa si je ohladil nevoljo s tem, da je tovarišu očital, da ni Zaručan, ampak Zaručan in da mu ne bo nikoli drugače rekel. Pozival je tudi nas druge, naj se odločimo za ta akcent, toda še preden je moglo priti do debate, je vstopil dr. Koruznik. Kakor običajno, je tudi topot široko sedel, ščipalnika pa ni odložil, in to je bilo že slabo znamenje. Ko pa je segel v notranji žep sukne, je završalo po razredu kakor v čebelnjaku. Vsak je hitel z mrzlično naglico listati po tistih bornih opazkah, ki si jih je bil tupatam nabral v kaki uri, ko je bil slučajno navzoč pri dolgočasnem predavanju.

Brozga seveda ni imel ničesar. Sila je bila strašna. Dr. Koruznik je že obračal liste v notezu, in kamorkoli se je Brozga ozrl, je videl, kako so tovariši krčevito

vršila izključno slovensko. Čisto naravno je, da ta jezikovna oblika gre tudi zapišniku.

Diet za konferenco še nismo dobili nakazanih, a vkljub temu smo z zadoščenjem zapuščali zborovalnico; zakaj bila je to lepa konferenca, da, meni se je zdela ena izmed najlepših, kar smo jih imeli do sedaj.

Brinar.

Petstoletnica zadnjega ustoličenja koroških vojvod v slovenskem jeziku in sedanje slov. učiteljstvo.

Podava R. K.

(Dalje.)

O omenjeni petstoletnici je v prelepih besedah prednašal tovariš Kovačič na zborovanju uč. društva za Svetolenarški okraj dne 18. junija t. l. Naj bi seme njegovega navduševanja za narod med učiteljstvom obrodilo mnogo sadu. Tovariš poročevalec blagovoli svoje poročilo objaviti.

Učiteljstvo štirirazrednice pri Sv. Bolfenku nad Središčem je dne 21. junija priredilo šolsko veselico z živo sliko v proslavo 500letnice zadnjega ustoličenja koroških vojvod v slovenskem jeziku.

Treba nam je ojačiti in povzdigniti slovensko zavest ter organizovati delo za pravice slovenskega jezika:

4. s prirejanjem roditeljskih shodov s poučnim predavanjem glede na naše državljanske pravice ter na nekdanjo in sedanjo veljavo našega jezika.

Čuteč to potrebo in dolžnost, je priredilo učiteljstvo v Dobju v zmislu resolucij okrajnega učiteljskega društva kozjanskega v Dobju dne 28. junija 1914 shod roditeljev s šolsko razstavo.

Na tem shodu se je predavalo sledeče:

Dragi mi rojaki!

Na oslavo 500letnice zadnjega ustoličenja koroških vojvod v slovenskem jeziku Vam hočem danes poročati o nekdanjih in sedanjih zakonitih pravicah našega lepega slovenskega jezika. Da boste mogli te pravice in njihovo moč bolje razumeti, Vam hočem razložiti najprej nekatere vladarjeve pravice in dolžnosti.

Ko nastopi cesar vlado, priseže v navzočnosti državnega zbora in gosposke zbornice na ustavo z obljubo, da bo trdno vladal po državnem osnovnem zakonu; v cesarjevemu imenu se sodi pravica, on napoveduje vojno, sklepa mir, on je v državi najvišji vojni gospodar. Vse te in še več drugih njegovih pravic se imenujejo del naše državne ustave.

Mi Dobjani imamo pravico, si voliti vsako šesto leto skupno s prebivalci celega brežiškega okraja svojega deželnega in državnega poslanca. Ta naša pravica je tudi del naše državne ustave in nam je ne more nihče vzeti.

Državni poslanci naše državne polovice se shajajo vsako leto v državni zbornici na Dunaju, kjer se posvetujejo in sklepajo zakone. Tu na tej sliki vidite več

* Ta govor se priobčuje iz sledečih dveh razgovorov: 1. da se pomen ravnopravnosti in veljave slovenskega jezika prav raztolmači, 2. da se poda tovarišem za oslavo te 500letnice primerno gradivo za slavnostne govore.

R. K.

držali zvezke v rokah in nervozno listali po njih, kako se jim je gubančilo in zopet napanjalo čelo, kako so se nekateri majali z životom, ošvigali za hip zdavnika in njegov notez in zopet hiteli listati. Ustnice so jim čebljale, kakor bi hotele povleči z nepopisno in neutrudno naglico vso učnost napisanih opazk v razpaljene možgane.

Bilo je zaman, ko bi se bil Brozga morda domislil iztrgati kateremu od sosedov zvezek iz rok. Pol življenja bi bil moral dati zanj. Pa saj bi mu nazadnje tudi prav nič ne koristil tak maneuver, tudi če bi se mu bil obnesel, zakaj v tistih trenutkih bi mu ne mogla hasniti niti najboljša knjiga, kaj šele tiste raztepane besede, nemarno napisane, da jih še gospodar ni hotel poznati za svoje. Nič drugega mu ni preostajalo, nego vdati se resignaciji.

»Saj mene ne bo poklical, menda ne, morda ne!« se je tihoma tolažil in kakor okamenel je gledal na dr. Koruznikov notez, ki so se v njem obračali listi zdaj naprej, zdaj nazaj.

»Če bi šel po vrsti, bi me že poklical. Zada bo začel!« je dejal sam pri sebi vesel, ko je videl, da se je ustavil za več časa na zadnjih listih noteza, ali v tem hipu je prevrgel zopet vse liste in že se je tudi oglasil:

»No — recimo — Brozga!«

(Konec.)

palač mesta Dunaja, med njimi tudi palačo državne zbornice. V tej palači so državni poslanci leta 1869. sklenili državni šolski zakon, da so roditelji dolžni svoje otroke v šolo pošiljati in da ne sme nobeden otrok brez pouka ostati.

Ta zakon so potem pregledali, se o njem posvetovali in sklepali v gosposki zbornici. Člane gosposke zbornice imenuje cesar sam. Gosposka zbornica je zakon potrdila ter ga je predložila cesarju. Cesar ga je pregledal, se posvetoval s svojimi ministri, na kar ga je dne 14. vel. travna l. 1869. potrdil in lastnoročno podpisal, od tega dne naprej je bil zakon razglašen in veljaven za vse ljudi ter nima nihče pravice, tudi sam cesar ne, ga svojevoljno izpremeniti, pač pa imajo skupno državni zbor, gosposka zbornica in cesar pravico ga razveljaviti, oziroma izpremeniti.

Naša pravica, voliti poslance, pravica poslancev in gosposke zbornice sklepati zakone in cesarjeva pravica, sklenjeni zakon potrditi ali ga odkloniti, je del naše državne ustave.

V našo državno ustavo spada tudi državni osnovni zakon z dne 21. grudnia leta 1867., ki določa med mnogimi drugimi našimi pravicami tudi to, da ima naš slovenski jezik v vseh uradih, šolah in v javnem življenju v področju slovenske govornice tiste pravice, kakor jih ima v področju nemške govornice nemški jezik ali krajše rečeno: Slovenski jezik je ravnopraven z nemškim jezikom.

Tudi ta zakon so sklenili najprej državni poslanci, potem gosposka zbornica ter končno cesar.

Ko bo torej novi cesar nastopil vlado, bo v pričujočnosti državnih poslancev, članov gosposke zbornice, vseh ministrov, najvišjih deželnih, državnih in cerkvenih dostojanstvenikov in članov cesarske hiše v cesarskem ornatu slovesno prisegel, da hoče vladati v zmislu ustave po državnem osnovnem zakonu in v soglasju s skupnimi državnimi zakoni.

Tu na tej sliki vidite, kako so našega cesarja Franca Jožefa I. kronali za ogrskega kralja in kako je on nato prisegel Ogom, da jim hoče vladati v zmislu ustave, po kateri je naša država razdeljena na dve državni polovici.

Marsikdo nas si je v svoji otročji domišljiji domišljal, da ima cesar vse pravice in si je želel biti cesar le par dni, kako bi hotel vse predruščiti! Celo pri obravnavi šolskih zamud se je tu v Dobju nekdo skliceval na cesarja, rekoč: »Še cesar oprostí vojake od vojaščine, ne pa da bi učitelji ne mogli naših otrok oprostiti od šolskega obiska!« Da, cesar je vrhovni poveljnik vojske, tam ima on po zakonu neomejeno pravico, popolnoma oprostí vojaka od vojne službe, v šolskih zadevah pa nima niti on, niti učitelj, niti kdo drug pravice, oprostí otroka popolnoma od pouka. V ta namen bi se moral takšen zakon šele skleniti.

Iz tega mojega današnjega poročila, potem iz tu razobešenih slik razvidite, da nastopi cesar vlado za našo državno polovico na Dunaju, za ogrsko državno polovico pa v Budimpešti.

V starih, starih časih, pred 500 leti, oziroma še prej, so prišli naši vladarji k nam ter so n. pr. na Koroškem pred očmi slovenskega naroda nastopili vlado ter prisegli, da hočejo pravično vladati. Pred 500 leti je bila Koroška izključno slovenska dežela, dandanes je že nad polovico dežele pomemčene. Še dandanes stoji na Gosposvetem polju zunaj na prostem velik v kamen vsekan knežji prestol, njegovo sliko vidite tu razobešeno. Na določen dan, ki se je razglasil po vsej deželi, se je na Gosposvetem polju zbrala velika množica slovenskega naroda, v neposredni bližini kamenitega prestola pa so čakali vsi veljaki dežele in naroda z vsemi župani na naznanjen prihod novega kneza. Pred kameniti prestol so po stari navadi dovedli lepega marogastega bika ter istotako marogasto kobilu, iz daljave se je čulo streljanje in zvonjenje, ki je naznanjalo narodu, da prihaja novi knez. Bil je za ta dan nalašč oblečen v kmetiško raševino, spremljali so ga vitezi in plemiči. Na kameniti prestol je po stari navadi sedel kmet iz rodu Blažjevskih (po nemško Edlingarjev). Ko se mu približa novi knez s palico v roki, vpraša kmet okolo stoječe v slovenskem jeziku: »Kdo je oni, ki tako prihaja?« Okolo stoječi odgovore: »To je novi deželni knez!« Kmet nadaljuje: »Ali je pravičen sodnik, ki išče blagor domovine? Ali je blagoroden in prijatelj ter zaščitnik prave vere našega jezika in naših pravic?« Vsi odgovore: »Je in vselej bo!«

»Po kateri pravici,« nadaljuje kmet, »me more pregnati s tega sedeža?« Oni odgovore: »Dobiš 60 beličev, tega bika in kobilu, potem obleko, ki jo zdaj knez nosi ter boš ti in tvoja hiša prosta vsega davka!«

Na tej drugi sliki vidite, kako šteje knez kmetu na roko 60 beličev. Zda stopi kmet s sedeža, udari kneza z dvema pr-

stoma rahlo na lice ter ga opominja v slovenskem jeziku, naj bo vsem pravičen in si odvede živinčeti, knez pa stopi, oblečen kakor je, na kameniti prestol, potegne meč iz nožnice, zamahne z njim na vse štiri strani sveta ter priseže s tem, da hoče biti pravičen vsem ljudem, bivajočim proti izhodu, zahodu, jugu in severu. Po tem obredu se je podal knez z vsem spremstvom v bližnjo cerkev sv. Petra, kjer se je opravila služba božja.

Knez je moral pri vseh teh obredih slovensko govoriti in prisegati, tudi je bil dolžan imeti v svoji dvorni službi več slovenskih veljakov in je bil dolžan z vsakim Slovincem, ki je prišel na dvor, slovensko govoriti.

Vse to nam dokazuje, da je imel slovenski jezik nekdanj veliko veljavo in moč.

Kako je vendar prišlo, da je pozneje veljava slovenskega jezika upadla?

Nemci, ki so bili že od starih časov naši nasprotniki, so vplivali na poznejše kneze, da so ta lepi obred ustoličenja opustili, deloma, ker se jim je zdelo poniževalno, da bi sprejemal nemški knez vlado iz rok slovenskega kmeta, deloma pa tudi za to, da bi oslabil moč in veljavo slovenstva in slovenskega jezika, kar se jim je žalibog tudi posrečilo. Zadnji koroški knez, ki se je dal po tem slovenskem obredu leta 1514. ustoličiti, je bil Ernest železni. Zakaj si niso Slovenci teh svojih velevažnih slovenskih pravic čuvali, si moremo le tem načinom tolmačiti, ker so takrat nastali turški časi. Slovenci so morali skoro vsako leto bežati pred temi krvoloki v večnem strahu za svoje imetje in družine, so pozabili na svoje pravice napram vladarju, kar je bilo poznejšim knezom všeč. Slovincem, ki so dohajali na dvor, je knez kratkomalo odgovoril: »Ich verstan diner sprach nitt!« s čimer se ga je popolnoma odkrižal.

(Dalje.)

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstr. jugoslovanskega učiteljstva.

Za letošnjo XXVI. glavno skupščino je prijavil dalje poročilo Radoslav Knaflič, nadučitelj v Dobju: »Petstoletnica zadnjega ustoličenja koroških vojvod v slovenskem jeziku; zgodovinske i današnje zakonite pravice slovenskega jezika ter slovensko učiteljstvo.«

Naslov Miro Sijančevega referata se glasi: »Pouk tujih jezikov in dušeslovje«, kar smo zadnjič napačno navedli. O regulaciji učiteljskih plač — poročilo za posamezne kronovine.

Za Kranjsko poroča Engelbert Gangl, za Primorsko Peter Medveček, nadučitelj v Križu na Vipavskem.

Prosimo, da naj se določijo poročevalci še za druge dežele.

Na posredovanje vodstva Zaveze nam javi uprava Učiteljskega doma v Cirkveni, da da Zavezinemu učiteljstvu, ki pride v to primorsko kopalnišče, 10% popusta na stanarini. Cene in drugo je razvidno iz prospetka, ki ga na zahtevo določijo imenovana uprava.

Vodstvo Zaveze.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za ormoški okraj zboruje v četrtek, dne 16. julija t. l., ob 3. popoldne v šoli na Humu po sledečem vzporedu: 1. Zapisnik zadnjega slavnostnega zborovanja ob priliki naše 40letnice. 2. Dopisi in društvene zadeve. 3. Poročilo tov. predsednika o novem osnutku plačilnega zakona. 4. Razgovor o letošnjih konferenčnih vprašanjih. Referenti so naprošeni, da podajo svoje teze in opozorijo na eventualne vire. 5. Volitev enega delegata in enega namestnika za Zavezino skupščino v Ptuj — v zmislu novih pravil Zaveze. 6. Slučajnosti. — Ker je to zborovanje sklicano na prijazni Hum, kamor nima predaleč učiteljstvo iz Ormoža, Središča, Sv. Bolfenka, Sv. Miklavža, Svetinj, Runiča in Velike Nedelje, in ker je vrh tega sklicano zborovanje na 3. uro popoldne, tako da ostane več dopoldan za drugo delo in se obed lahko opravi doma, pričakuje obilne udeležbe od vseh imenovanih šol ter se nadeja, da bodeta edini bolj oddaljeni šoli Sv. Tomaž in Sv. Lenart poslala vsaj po enega zastopnika. Odbor.

Učiteljsko društvo za pol. okraj Ljutomer zboruje v četrtek, dne 16. julija ob 10. uri popoldne pri Kapele, po z dne 26. junija v »Učit. Tovaršu« objavljenem sporedu.

Trst.

Učiteljsko društvo za Trst in okolico je zborovalo dne 28. junija t. l. na Ciril-Mefodovi šoli na Acquedotto ob precejšnji udeležbi. Po kratkem nagovoru pozdravi tov. Kleinmayr zastopnika »Istrskega učiteljskega« tov. Fr. Ferjančiča in da besedo tov. dr. Merharju, ki je s svojim predavanjem o samoizobrazbi učitelja potom